

دۇنيا كىشىلىك ھوقۇقى خىتابنامىسى

سۆز بېشى

زەت-ھۆرمىتىنى شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ باراۋەر ۋە تەۋرەنمەس ھوقۇقىنى ئىستىراپ قىلىشىنىڭ دۇنياۋى ئەركىنلىك، ھوققانئىيەت ۋە تىنچلىقنىڭ ئاساسى ئىكەنلىكى دىن بەھرىمەن بولىدىغان ھەمدە ۋەھىمە ۋە نامراتلىقتىن خالىي بولىدىغان دۇنيانىڭ يېتىپ كېلىشى ئاددىي خەلقنىڭ ئالىي ئارزۇسى دەپ ئىلان قىلىنغانلىقى ئوتتۇرىمىز دەپ تەۋكىككۈلگە ھەرىكەت قىلىپ يۇرمەسلىكى ئۈچۈن، كىشىلىك ھوقۇقىنى قانۇن ئارقىلىق ئىدارە قىلىش يولى بىلەن قوغداش زۆرۈر بولغانلىقى ،دۆلەتلەر ئارا دوستلۇق مۇناسىۋىتىنىڭ تەرتىپلىق ئىشلىتىلىشى ئالغا سۈرۈش زۆرۈرلۈكى

گەنلىكى ھەمدە بىر قەدەر چوڭ ئەركىنلىك ئاساسىدا جەمئىيەتنىڭ يۈكسەلىشى ۋە تۇرمۇش دەرىجىسىنىڭ ياخشىلىنىشى ئالغا سۈرۈشكە بەل باغلىغانلىقى نىپ، كىشىلىك ھوقۇقى ۋە ئاساسىي ئەركىنلىكنىڭ ئومۇميۈزلۈك ھۆرمەتلىنىشى ۋە ئەمەلگە قويۇلۇشىنى ئالغا سۈرۈش يولىدا قەتئىي ئىرادىگە كەلگەنلىكى ،ئاشۇ ھوقۇق ۋە ئەركىنلىكنى ئومۇميۈزلۈك چۈشەندۈرۈش شۇ قەتئىي ئىرادىنىڭ تولۇق ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىغا مۇھىم تەسىر كۆرسىتىدىغانلىقى كۆزدە تۇتۇلغاچقا، ھازىر

،يىغىن

،ئەلەرنىڭ باشقۇرۇش تەۋەلىكىدىكى زىمىنىدا ياشايدىغان خەلق ئارىسىدا ئومۇميۈزلۈك ۋە ئۇنۋەملۈك ئىستىراپ قىلىنىشى ۋە ئەمەلگە قويۇلۇشىنى ئۆمىد قىلىدۇ

ماددا 1

قۇقتا باپباراۋەر بولۇپ تۇغۇلغان . ئۇلار ئوقىلغە ۋە ۋىجدانغا ئىگە ھەمدە بىر-بىرىگە قىرىنداشلىق مۇناسىۋىتىگە خاس روھ بىلەن ھۆرمەت قىلىشى كېرەك

ماددا 2

قارىشى ياكى باشقا قارىشى، دۆلەت تەۋەلىكى ياكى ئىجتىمائىي كېلىپ چىقىشى، مۇلكى، تۇغۇلۇشى ياكى باشقا سالاھىيىتى جەھەتتىن قىلچە پەرقلىنمەيدۇ ئاكالىتىن باشقۇرۇلۇۋاتقان زىمىن، ئاپتونومىيىسىز زىمىن ياكى باشقا ھەرقانداق ئىگىلىك ھوقۇقىغا چەك قويۇلغان ھالەتتىكى زىمىن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر

ماددا 3

،ھەممە ئادەم ھاياتلىقتىن، ئەركىنلىكتىن ۋە جىسمانىي بىخەتەرلىكتىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق

ماددا 4

،مەن قۇل قىلىشقا ياكى قۇل قاتارىدا ئىشلىتىشكە بولمايدۇ . ھەرقانداق شەكىلدىكى قۇللۇق تۈزۈمىمۇ، قۇللارنى ئىلىپ-سىتىشىنىمۇ مەن قىلىش كېرەك

ماددا 5

،ھەرقانداق ئادەمنى رەھىمسىزلىك بىلەن قىيىنلىشقا ياكى ۋەھشىي، ئىنسانىيەتسىز ياكى چاقارەت خاراكتېرلىك مۇئامىلىگە ياكى جازاغا ئۇچراپ قىلىشقا بولمايدۇ

ماددا 6

،ھەممە ئادەم ھەرقانداق جايىدا قانۇن ئالدىدىكى كىشىلىك ئىززىتىنى ئىستىراپ قىلدۇرۇشقا ھوقۇقلۇق

ماددا 7

، كەمسىتىشتىن ۋە مۇشۇنداق كەمسىتىشكە تۈرتكە بولىدىغان قىلمىشنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلىنىش ۈچۈن، باراۋەر قوغداشتىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق

ماددا 8

نەن ئاساسىي ھوقۇقى زىيانكەشلىككە ئۇچرىغاندا، لايىقەتلىك دۆلەت سوتى ئارقىلىق بۇنداق زىيانكەشلىك ھەرىكىتىدىن ئۇنۋەملۈك قۇتۇلۇپ قېلىشقا ھوقۇقلۇق

ماددا 9

،ھەرقانداق ئادەمنى ھەرقانداق شەكىلدە قولغا ئېلىشقا، نەزەر بىلەن قىلىشقا ياكى سۈرگۈن قىلىشقا بولمايدۇ

ماددا 10

ى بىلەن ئۆزىنىڭ ھوقۇقى ۋە مەجبۇرىيىتىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈشكە ھەمدە ئۆزىگە قويۇلغان ھەرقانداق جىنايى ئەيىبنى ئېنىقلىۋېلىشقا پۈتۈنلەي ھوقۇقلۇق

ماددا 11

ادەم ئۇلاش جەھەتتە لازىملىق بارلىق كاپالەتكە ئىرىشكەن ئىنسان سوتتا جىنايىتى بارلىق قانۇن بويىچە دەلىللەنگەچە گۇناھسىز دەپ قارىلىشقا ھوقۇقلۇق نەن دەپ ھۆكۈم چىقىرىشقا بولمايدۇ . جىنايى جازا جىنايەت ئۆتكۈزگەندە تەستىق قىلىندىغان قانۇندىكى بەلگىلىمىلەردىكىدىن ئىلگىرىلىتىلىشە بولمايدۇ

ماددا 12

ئۆھرىتىگە ھۇجۇم قىلىشقا بولمايدۇ . بۇنداق ئارزىلىشىشتىن ياكى ھۇجۇمدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ھەممە ئادەم قانۇننىڭ قوغىشىدىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق

ماددا 13

،ھەممە ئادەم ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ زىمىنىدا ئەركىن كۆچۈشكە ۋە ئولتۇراقلىشىشقا ھوقۇقلۇق

،ھەممە ئادەم ھەرقانداق دۆلەتتىن كېتىشكە، جەملىدىن ئۆز دۆلىتىدىن كېتىشكە ھوقۇقلۇق ھەمدە ئۆزىنىڭ دۆلىتىگە قايتىپ كېلىشكە ھوقۇقلۇق

ماددا 14

،ھەممە ئادەم زىيانكەشلىكتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، باشقا دۆلەتلەردە پاناھ تىلەشكە ۋە پاناھلىنىشقا ھوقۇقلۇق

كەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئاساسىي مەقسىتى ۋە پىرىنسىپىغا خىلاپ قىلىش بىلەن ئەيىبلەنگەن ئەھۋالاستىدا، بۇنداق ھوقۇقتىن پايدىلىنىشقا بولمايدۇ

ماددا 15

ھەممە ئادەم دۆلەت تەۋەلىكىدىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق

،ھەرقانداق ئادەمنى دۆلەت تەۋەلىكىدىن خالىغانچە مەھرۇم قىلىشقا بولمايدۇ . ئۇنىڭ دۆلەت تەۋەلىكىنى ئۆزگەرتىش ھوقۇقىنى ئىنكار قىلىشقىمۇ بولمايدۇ

ماددا 16

ئىشلىشقا ۋە ئۆي تۇتۇشقا ھوقۇقلۇق. ئۇلار نىكاھ جەھەتتە، توي قىلغان مەزگىلدە ۋە نىكاھ توختىمى بىكار قىلىنغاندا، باراۋەر ھوقۇققا ئىگە بولۇشى كېرەك.

ئەر تەرەپ بىلەن ئايال تەرەپنىڭ ئىختىيار قىلىشى ۋە تامامەن ماقۇل بولۇشى ئارقىسىدىلا توي قىلىشقا بولىدۇ.

ئائىلە تەبىئىي ۋە ئاساسىي ئىجتىمائىي بىرلىك، ئۈچمىيىت ۋە دۆلەت تەرەپىدىن قوغدىلىشقا تېگىشلىك.

ماددا 17

ھەممە ئادەمنىڭ مۇلۈككە ئۆلچەملىك ھوقۇقى شۇنىڭدەك باشقىلار بىلەن شەرتلىشىپ ئىگىدارلىق قىلىش ھوقۇقى بولۇشى كېرەك.

ھەرقانداق ئادەمنى مال-مۈلكىدىن خالىغانچە مەھرۇم قىلىشقا بولمايدۇ.

ماددا 18

بىر دىنىي ئىقتىساد، ئەمەلىيەت، ناماز-ئىبادەت ۋە ئەمىرلەر ئارقىلىق يالغۇز ياكى ئۆم، ئاشكارا ياكى مەخپىي ئىپادىلەش ئەركىنلىكىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ماددا 19

، ئۆچۈر ھەم پىكىرلەرنى ھەرقانداق ۋاسىتە ئارقىلىق ۋە دۆلەت ئايرىمىسىغا قارىماي ئىزدەش، قوبۇل قىلىش ۋە تارقىتىش ئەركىنلىكىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ماددا 20

ھەممە ئادەم تىنچ يول بىلەن يىغىن ئۆتكۈزۈش ۋە تەشكىلاتلار ئۇيۇشۇش ئەركىنلىكىدىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق.

ھەرقانداق ئادەمنى مەلۇم بىر تەشكىلاتنىڭ تەۋەلىكىگە ئۆتۈشكە زورلاشقا بولمايدۇ.

ماددا 21

ھەممە ئادەم دۆلەتنى ئىدارە قىلىشقا ئۆزى بىۋاسىتە قاتنىشىش ياكى ئۆزى ئەركىن تاللىغان ۋەكىلنى ئارقىلىق قاتنىشىش ھوقۇقىغا ئىگە.

ھەممە ئادەم ئۆز دۆلىتىنىڭ ھۆكۈمەت ئىشلىرىغا باراۋەر پۇرسەت بىلەن قاتنىشىش ھوقۇقىغا ئىگە.

جۇمھۇرلۇك ۋە باراۋەر ئاۋاز بېرىش ھوقۇقىغا ئاساسلىنىشى ھەمدە يوشۇرۇن ئاۋاز بېرىش ياكى ئوبدانلا ئەركىن ئاۋاز بېرىش بويىچە ئەلچى بېرىلىشى كېرەك.

ماددا 22

بۇ ئەمەلگە ئاشۇرۇش دۆلەتنىڭ تىرىشچانلىقى ۋە خەلقئارا ھەمكارلىق ئارقىلىق ھەمدە ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ تەشكىلاتى ۋە بايلىق ئەھۋالى بويىچە بولىدۇ.

ماددا 23

، كەسىپ تاللاشقا، ئادىل ۋە مۇسابىقە خىزمەت شارائىتىدىن بەھرىمەن بولۇشقا ھەمدە ئىشسىز قىلىشتىن ساقلىنىش كاپالىتىدىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق.

ھەممە ئادەم ھەرقانداق شەكىلدە كەسىپلىمەي، ئوخشاش ئىش ئۈچۈن ئوخشاش ھەق ئېلىش ھوقۇقىغا ئىگە.

ق تۇرمۇش شارائىتىغا ئىگە بولۇشنى كاپالەتكە ئىگە قىلىشقا، زۆرۈر تىپىلغاندا. ئۇنىڭغا باشقا ئىجتىمائىي كاپالەتتىن قوشۇمچە قىلىشقا ھوقۇقلۇق.

ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش ئۈچۈن، ئىشچىلار ئۇيۇشمۇسىنى تەشكىللەش ۋە ئۇنىڭغا قاتنىشىش ھوقۇقىغا ئىگە.

ماددا 24

، ۋە بىكار يۈرۈش ھوقۇقىدىن، جۈملىدىن ئىش ۋاقتىنىڭ چېكىنى ئۆزلىگە مۇۋاپىقلاشتۇرۇش ھەمدە قەيەملەش، دائىرلىق دەم ئېلىش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولىدۇ.

ماددا 25

نالغاندا، تۇل قالدغاندا، قىرىغاندا ياكى تىزگىنلىگىلى بولمىغان باشقا ئەھۋال بىلەن تىرىكچىلىك ئىقتىدارىنى يوقاتقاندا، كاپالەتتىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق.

بولۇشقا ھوقۇقلۇق. بارلىق بالىلار نىكاھلىق ياكى نىكاھسىز تۇغۇلغانلىقىغا قارىماي، ئوخشاش ئىجتىمائىي مۇھاپىزەتتىن بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك.

ماددا 26

ىپى ۋە كەسپىي دائىرىسى ئومۇميۈزلۈك تەسۋىس قىلىش كېرەك. ئالىي دائىرىنىڭ ئىشلىرىنى نەتىجىگە قاراپ بارلىق كىشىلەرگە تەڭ ئىچىۋېتىش كېرەك.

نى ۋە دوسلۇقنى ئىلگىرى سۈرۈشى ھەمدە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ تىنچلىقنى قوغداش يولىدىكى تۈرلۈك پائالىيەتلىرىنى ئالغا سۈرۈشى كېرەك.

ئاتا-ئانىلار پەرزەنتلىرىنىڭ ئېلىشقا تېگىشلىك بىلىم تۈرلىرىنى ئاۋۋال تاللاش ھوقۇقىغا ئىگە.

ماددا 27

كىن قاتنىشىپ، سەنئەتتىن بەھرىمەن بولۇشقا ھەمدە ئىلىم-پەن تەرەققىياتىدىن ۋە ئۇنىڭدىن ھاسىل بولغان پاراۋانلىقتىن تەڭ بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق.

قىلغان ئىلمىي، بەدىئىي ئەسەرلەردىن ۋە گۈزەل سەنئەت ئەسەرلىرىدىن ھاسىل بولغان مەنۋى ۋە ماددىي مەنپەئەت مۇناسىۋىتى بىلەن، قوغدىلىش ھوقۇقىغا ئىگە.

ماددا 28

قەيەت قىلىنغان ھوقۇق ۋە ئەركىنلىكنىڭ تولۇق رەئاللىشىشىغا ئىمكان بېرىدىغان بىر خىل ئىجتىمائىي ۋە خەلقئارا تەرتىپنى تەلەپ قىلىشقا ھوقۇقلۇق.

ماددا 29

ھەممە ئادەم جەمئىيەت ئالدىدا مەجبۇرىيەتنى ئۆستىگە ئالغان بولىدۇ. چۈنكى، ئۇلارنىڭ خاسلىقى خەمئىيەت ئىچىدىلا ئەركىن ۋە تولۇق راۋاج تاپمايدۇ.

رەت قىلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ھەمدە دېموكراتىك جەمئىيەتتە ئەخلاق. جامائەت تەرتىپى ۋە ئومۇمىي پاراۋانلىقنىڭ يورۇلۇق ئەھتىياجىغا لايىقلىشىش.

قۇق ۋە ئەركىنلىكلەرنى يۈرگۈزگەندە، ھەرقانداق ئەھۋالدا بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ ئاساسىي مەقسىتى ۋە پرىنسىپىغا خىلاپلىق قىلىشقا بولمايدۇ.

ماددا 30

ھوقۇق ۋە ئەركىنلىكنى بۇزۇش مەقسىتىدىكى پائالىيەت ياكى ھەرىكەتلەرنى ئېلىپ بېرىشقا ھوقۇقلۇق دەپ سۈكۈت قىلىدىغان مەنىدە چۈشەندۈرۈشكە بولمايدۇ.